

стимулює в суспільстві інтерес до результатів своєї професійної діяльності і підвищує престиж своєї професії в суспільстві.

Висновки. Професійна підготовка вчителя в Англії і Шотландії складається в історично сталу систему освіти, яку традиційно вважають передовою в світовій практиці педагогічної освіти. Підхід англійських і шотландських вчених до поняття професіоналізму і професійної діяльності може бути цікавим і корисним для української системи педагогічної освіти.

Література

1. Dr. Al-Hinai A.M. "The interplay between culture, teacher professionalism and teachers' professional development at times of change", London, 2000 –P.1-5
2. Cohen L., Manion L., Morrison K. «A guide to teaching practice», London, 2005-P.18-27, 167-188.
3. Denlap W. P. «Teacher skills», London, 1995-P.21-27
4. Helsby H. "Teacher professionalism in England", London, 1993-P.2-29.
5. Kirk G. "Teacher education and professional development", Edinburgh, 1988-P.3-24.
6. Robson J. "Teacher professionalism in Further and Higher Education", London, 2006-P.7-23, 45-64.
7. Sockett H. «The Moral Base for Teacher Professionalism», 1993, New York Teachers College Press-P.12-18.
8. Whitty G. "Teacher professionalism in a new era", Institute of Education, University of London, 2006-P.33-58.

Анотація

У статті розглядається підхід англійських і шотландських вчених до поняття професіоналізму і професійної діяльності вчителя.

Аннотация

В статье рассматривается подход английских и шотландских ученых к понятию профессионализм и профессиональной деятельности учителя.

© 2007

Уварова А.М.

ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Важливого значення в умовах реформування системи вищої освіти набуває проблема підготовки висококваліфікованого, компетентного педагога з розвинутими риторичними здібностями і вміннями. Живе, виразне слово вчителя завжди було і залишиться незамінним чинником у його професійній діяльності. Звідси випливає, що одним із першочергових завдань у професійній підготовці фахівця є навчити його мистецтву розповідати.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Окремі аспекти зазначеної проблеми вивчалися багатьма педагогами, психологами, вчителями. Питання культури мовлення та її удосконалення знайшли відображення у роботах Н.Бабич, Б.Головіна, С.Дорошенка та ін., формування професійної мовленнєвої майстерності – М.Герасименко, О.Гоголь, Н.Костриці. Словесне мистецтво вчителя досліджують В.Голубков, Л.Зоріна, Т.Ладиженська, Ю.Львова, зокрема, усної розповіді – О.Біляєв, Т.Байбара, Л.Горбушина, В.Шляхова, О.Штепа.

Вагомий внесок у розробку проблеми формування риторичної особистості вчителя здійснили сучасні дослідники педагогічної риторики, зокрема А.Капська, І.Кузнецов, О.Мурашов, Г.Михальська, Л.Мацько, О.Мацько, Г. Сагач, П. Таранов, автори дисертаційних робіт Л. Аксьонова, Л. Ткаченко, О.Орлов, В.Отришко, З.Паршикова, А.Первушина та ін.

Формулювання цілей статті... Мета статті – на базі вивчення й узагальнення історичних аспектів психолого-педагогічної, філософської і методичної літератури з'ясувати теоретичні основи та основні шляхи формування риторичної майстерності майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу дослідження... Формування майстерності сучасного вчителя-оратора має глибокі історичні корені, її витoki сягають часів Стародавньої Греції і Риму. Саме там зародилося мистецтво красномовства і його теорія – риторика. В ті часи риторика вважалася мистецтвом, складним видом творчості, була вагомою складовою частиною суспільного життя. Володіння мистецтвом слова було конче необхідним не тільки для державного і політичного діяча, професійного оратора, а також для кожного, хто хотів досягти певних успіхів у своїй діяльності.

З самого зародження класичної риторики педагогічна спрямованість, "педагогічний елемент" був у ній настільки міцним, що можна вважати, що початкові етапи її становлення відбувалися як становлення саме педагогічної риторики [5]. В античну добу професійний оратор (ритор), який сам майстерно володів мистецтвом переконуючого слова, навчав своїх учнів цьому мистецтву. Головним завданням ритора було роз'яснювати слухачам (що-небудь), спонукати (до певних думок, рішень, дій), приносити насолоду, задоволення. Зокрема, "усолодження слухачів" свіжою або сміливою думкою і благородними почуттями, наприклад, добра і

справедливості, громадянського обов'язку і патріотизму, вважалося особливо важливим завданням оратора [1, 11].

Відомими ораторами і водночас учителями риторики були Горгій, Сократ, Платон, Демосфен, Арістотель, Цицерон, Квінтіліан.

Незвичайний стиль витончених промов Горгія не тільки вражав слухачів, а й зробив його уславленим учителем. Розроблюючи основи ораторського мистецтва, він наголошував на залежність промови від предмета, від суб'єктивних якостей оратора та аудиторії. Головне завдання ораторського слова він вбачав у здатності глибоко проникати в душу людини і впливати на її почуття. Його метод навчання майбутніх ораторів риторичній майстерності базувався на вивченні вірцевих промов. Кожний учень повинен був добре знати уривки кращих ораторських промов для того, щоб уміти давати влучні відповіді своїм супротивникам. У свою методику викладання Горгій вперше увів такі прийоми як антитеза, повтор, алітерація, паралелізм, які створювали виразність мовлення.

Серед грецьких ораторів особливе місце займає учень Горгія – Ісократ. Його школа красномовства була першим навчальним закладом, який готував висококваліфікованих ораторів-професіоналів і діячів широкого профілю. У школі учні оволодівали риторику, а також одержували загальну освіту. На практичних заняттях з риторики аналізувалися твори відомих ораторів а також спроби самих учнів цього навчального закладу. Були вироблені принципи (канони) побудови ораторського твору, згідно з якими він поділявся на: а) вступ; б) виклад теми; в) заперечення доказів супротивника з аргументацією на користь власних; д) завершення, підсумок сказаному.

Відомий афінський філософ, майстер академічних бесід-діалогів Сократ вважав красномовство не тільки мистецтвом переконання і впливу на слухачську аудиторію, а й могутнім засобом виховання найкращих моральних якостей у молоді, зокрема доброчесності, правдивості. У своїй педагогічній діяльності він перший застосував діалог як метод навчання. Його евристичні бесіди, побудовані на системі запитань і відповідей, давали можливість учням дійти розуміння сутності обговорюваного предмета, явища, виховували особистість, яка здатна в пошуках істини обстоювати свої думки, вміє говорити і впевнено поводити себе в різних життєвих ситуаціях.

Витонченим майстром живого слова був учень Сократа – Платон. Він розробив і обґрунтував деякі важливі теоретичні принципи і положення красномовства. Так, Платон вважав, що предмет і сутність красномовства полягають у переконанні слухачів, залучені їх до знань. Одержані знання мають визначати поведінку слухачів і перетворюватися в практичні дії. Заслужують на увагу його погляди на особистість оратора. Оратор, на думку відомого ритора, має вільно говорити про те, що він бажає і що служить істині. Звернув увагу на здібності, які необхідні оратору для того, щоб предмет його повчання був ясним, зрозумілим – це здібність до аналізу і синтезу. Підкреслюючи необхідність єдності аналізу і синтезу в ораторському мистецтві, Платон наголошує на гармонійному поєднанні всіх частин промови і підпорядкуванні кожної з них цілому тексту. Для того, щоб переконувати слухачів, оратору необхідно знати природу речей, вивчати і законодавство, правосуддя, лікарську справу. Вперше виокремлює лікувальну, зцілюючу функцію слова оратора, яка і сьогодні залишається конче важливою для професійного мовлення вчителя.

Зазначені Платоном положення поглиблювалися і доповнювалися в наступні часи, були і сьогодні є важливою основою, підґрунтям для формування риторичної майстерності особистості.

Значний внесок у створення теорії красномовства зробив Арістотель. Основні положення теорії риторики стосуються визначення предмета красномовства, особистості оратора та його взаємовідносин із слухачами, техніки побудови і виголошення промов. Він підкреслював всеосяжний характер риторики, вважав, що вона однаково необхідна і у справах, що стосуються побутових потреб життєдіяльності окремої людини, і в справах державного значення. Повчальними є думки античного теоретика ораторського мистецтва щодо достоїнства стилю промови і особливостей її побудови. На його думку, ясність, зрозумілість, емоційність, доцільне використання “витончених і вдалих виразів” (метафори, порівняння, епітети, прислів'я та ін) є головним достоїнством гарного стилю мовлення і водночас є головною умовою успіху ораторського мистецтва. Але ж при всьому тому, гарне перш за все те мовлення, яке “відразу нам передає знання.” Тобто ні краса стилю, ні виразність не розглядаються ним як самоціль [1, с.8]. Всі можливості живого слова Арістотель підпорядковував його головному завданню – досягненню знань, формуванню переконань. Кожна промова повинна складатися із чотирьох частин: передмови, розповіді, доказів, заключної частини. Особливе значення приділяв другій частині, тобто розповіді, яка має по-різному будуватися у різних видах промов, а також заключній, де оратор мав привернути увагу слухачів до себе, нагадати, для чого була виголошена промова.

Ці думки Арістотеля надзвичайно важливі для педагогічної риторики, яка має стверджувати, насамперед, розвиток здібностей і вмінь педагога до майстерної передачі нових для учнів знань, що сприяє народженню пізнавальних мотивів, активної думки, розширенню свідомості і глибоких переконань підростаючою особистості.

Римську школу риторичної майстерності яскраво представляє Цицерон. Важливе місце в його риторичній теорії займає положення про ідеального оратора, яке стосується і особистості самого оратора, і майстерності його мовлення. На думку Цицерона, першою найважливішою функцією, і відповідно особливістю зразкового мовлення оратора, є функція педагогічна: оратор для нього, насамперед, учитель своєї аудиторії. І тому кращим оратором є той, хто своїм словом і навчає слухачів, і приносить втіху, і справляє враження, наголошує відомий філософ [8, с.65]. Для забезпечення цієї триєдиної задачі впливу на аудиторію оратор має бути високоосвіченою людиною, з глибокими різнобічними знаннями і високими моральними якостями, мати певні природні обдарування – грайливий розум, пам'ять, дотепність, гумор. А головне, вперше зазначив Цицерон, оратор має бути гарним психологом, добре знати характер слухачів, збуджувати або заспокоювати в них почуття. Сам же оратор при цьому повинен бути спокійним і врівноваженим, а якщо й мають місце пристрасті під час ведення розмови, то вони мають носити чисто зовнішній характер акторської гри [5, с.85]. Для того, щоб опанувати мистецтво красномовства, необхідно засвоїти найрізноманітніші знання з історії, філософії, права; досконало знати психологію, щоб впливати на почуття людей; вивчати і наслідувати взірцеві промови кращих ораторів; виконувати тренувальні вправи для розвитку голосу і дихання; стежити за рухами тіла, жестами, виразу обличчя під час виголошення промов; тренувати пам'ять заучуванням творів поетів, – наголошував Цицерон. “Тому не будемо ремствувати, чому так мало людей красномовних. Ми бачимо, що красномовство – це сукупність таких речей, які навіть поодиноці є надзвичайно важкими для опанування. Красномовство народжується з великої кількості знань і старань..” – вважав видатний теоретик красномовства [8, с.43-44]. Наукові спостереження дослідників педагогічного красномовства і сьогодні переконливо свідчать про непереборні труднощі учительства в опануванні навіть окремими якостями ораторського мистецтва, окремими його жанрами.

Засновником педагогічного напрямку в риторичній справедливо вважають Марка Фабія Квінтіліана – відомого римського оратора, вчителя риторички. Особливої уваги заслуговує його система навчання і виховання майбутнього оратора, яка включає: тілесне і духовне виховання; мовленнєву освіту, освіту в галузі права і філософії; наслідування зразків красномовства; вправи на складання промов; тренування манер поведінки оратора перед аудиторією. Цінним, на нашу думку, є перевірені його власною практикою практичні рекомендації щодо організації навчання учнів в риторичному класі. У свою систему навчання учнів ораторському мистецтву Квінтіліан запропонував теорію жестів, міміки, постави, рухів плечей, рук, голови, керування диханням і голосом. Принципи організації роботи в риторичному класі знайшли застосування в сучасних курсах практичної риторички Західної Європи і Америки.

Надбання теоретичної і практичної риторички вказаних стародавніх мислителів і риторів були творчо трансформовано і використано в Києво-Могилянській академії. Видатний український оратор, ритор, професор Києво-Могилянської академії Феофан Прокопович вперше в історії вітчизняного ораторського мистецтва виклав основні правила красномовства, які не втратили свого значення і для сучасних ораторів. Перш за все відомий ритор звертає увагу на зовнішні прийоми ораторського мистецтва – позу, міміку, жести, засуджуючи надмірну жестикуляцію і зайве похвалювання оратора, у всьому має бути міра. Достоїнством оратора є вміння розпочати виклад, бути поважним у повчанні, дотепним у розважанні, добирати стиль свого мовлення згідно з вимогами часу. Виокремлює три стилі мовлення – високий, який має хвилювати аудиторію, квітчастий – приносити насолоду, низький служити для повчання і вживатися у розповідях. Джерелами красномовства вважав природний талант, освіту, тренування, наслідування зразків промов кращих ораторів, що збігається з уявленнями грецької та латинської класичних риторичних шкіл. “Разом вони допомагають набути справжнього красномовства, – зазначав відомий ритор, – і якщо не вистачає хоч би одного з них, – ніхто не може стати гарним оратором” [6, с.148].

Новими підходами і трактуваннями збагатив риторичку теоретик красномовства М.Ломоносов. Сила красномовства, його вплив на слухачів, вважав він, залежить від особистості оратора, який повинен володіти своїми пристрастями й емоціями. Найбільше сприяє збудженню пристрастей образне зображення подій, виразна і зрима їх словесна картина, щоб слухачі ясно побачили її перед своїми очима. Сила красномовства залежить і від чистоти ораторського стилю, від доречності вживання засобів образної виразності. Серед важливих факторів, які необхідні для опанування риторичною майстерністю, відомий ритор надавав “наслідуванню авторів”, тобто вивченню промов кращих ораторів, тренуванню у створенні різних текстів промов. Отже, все це свідчить про те, що без спеціальної фахової підготовки неможливо оволодіти мистецтвом красномовства.

Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних основ риторичної майстерності вчителя внесли відомі вітчизняні педагоги Антон Семенович Макаренко і Василь Олександрович Сухомлинський.

Особливе значення в оволодінні майстерністю слова визначний педагог А.Макаренко приділяв педагогічній техніці, яку вважав однією із сходинок до педагогічної майстерності. Під технікою він розумів вміння володіти диханням, голосом, мімікою, жестами, регулювати свій настрій, гнучко використовувати значний арсенал методів педагогічного впливу. Сам А.Макаренко, на його думку, став “справжнім майстром тоді, коли навчився говорити “Іди сюди” з 15-20 відтінками, давати 20 нюансів на обличчі, в постаті і в голосі” [4, с.138]. Він вважав,

що вчитель повинен говорити так, щоб діти відчули в його словах волю, культуру, особистість. Педагогічна діяльність самого А.Макаренка є прикладом майстерного використання мовлення як регулятора спілкування, встановлення взаєморозуміння з вихованцями.

Одну з досконалих, самобутніх систем виховання риторичної майстерності створив видатний вітчизняний педагог В.Сухомлинський. На думку нашого видатного співвітчизника, мистецтво виховання включає перш за все мистецтво говорити, уміле звернення до людського серця. Багато шкільних конфліктів починаються з невміння вчителя говорити з учнями. Основними складовими його системи були: увесь оточуючий світ, зокрема природа з її лісами, лугами, ставками, садами, полями, за якими спостерігав педагог з своїми учнями під час мандрівок; художньо-виразне читання різних текстів; знайомство із зразковими творами-мініатюрами, створеними самим педагогом; творча робота з учнями; самостійне складання учнями різножанрових творів – від казки до етико-філософського осмислення основ світобудови у доповідях, рефератах та ін. Видатний педагог особливо підкреслював психотерапевтичну функцію професійного слова.

Дослідження різних аспектів проблеми риторичної майстерності, мистецтва красномовства продовжують сучасні вітчизняні і зарубіжні вчені.

Формуванню майстерності слова майбутніх учителів присвячені наукові праці А.Капської. Відома дослідниця красномовство розглядає як узагальнене поняття всіх видів словесної діяльності (читання, розповіді, виступу), яке базується на глибокому знанні суті матеріалу, культурі мислення, спілкуванні, досконалому володінню аудиторією. Її система підготовки студентів до виконавсько-мовленнєвої діяльності включає спеціальну теоретичну підготовку з історії красномовства; вивчення різних методик викладання спеціальних дисциплін; використання набутих знань в різних сферах практичної діяльності: професійно-педагогічній, навчально-пізнавальній, громадсько-політичній, культурно-просвітницькій. Авторка пропонує систему різних методів і форм навчання, як традиційних – лекція, семінари, лабораторні заняття, бесіди, індивідуальна робота, – так і специфічні: рольові та ділові ігри, тренінги, робота в змінних групах, режисерування педагогічних дій та ін.

На думку Г.Сагач, своєрідність риторики полягає в тому, що вона не існує заради самої себе, а становить собою модель, каркас, який можна наповнити будь-яким предметним змістом (політичним, економічним, педагогічним). Для цього необхідно включати у вузівський курс такі навчальні дисципліни, як рідна мова, іноземна мова, логіка, педагогіка, психологія, філософія, риторика, ораторське мистецтво, мистецтво ділового спілкування тощо. Найбільш ефективними методами, на думку дослідниці, у формуванні риторичної майстерності студента, крім класичних методів, мають бути рольові та ділові ігри, метод словесної дії, розв'язання ситуативних завдань, творчі конкурси, мікровиступи, виступи-імпровазації, відео-тренінги, відео-практикуми.

Відомий зарубіжний дослідник П.Сопер представив чітку систему практичних порад (настанов) щодо підготовки різних видів промов. Він наголосив на важливості і невід'ємності гарних ораторських манер, таких як коректність, невимушеність, впевненість, дружній тон. Особливу увагу звернув на голос оратора, якості його мовлення. "Ніщо так не впливає на ставлення до вас товаришів і людей, як враження від вашого голосу. Нічим ми так не нехтуємо і ніщо так не потребує постійної уваги як голос," – зазначав П.Сопер [7, с.159]. "Голос – це ми і наші думки". Мовлення оратора має бути граматично правильним, доцільним, економічним, оригінальним. Цінним для вчителя, на нашу думку, є система вправ, яка допомагає покращити якісні характеристики голосу і вимови, позбавитися певних вад.

Думки П.Сопера підтримує і відомий психолог Поль Вайнцвайг. Він вважає, що успіх промови залежить перш за все від енергетичного заряду голосу оратора. Спокійний, впевнений, добре поставлений голос має такий енергетичний потенціал, який збуджує емоційну і розумову енергію слухачів, бажання вслухатися в слово, несе цілющий ефект. "Словесний вираз любові, симпатії, захоплення зміцнює енергію того, до кого він звернений; злі, недобрі слова зменшують енергію слухача... голос людини, яка знаходиться в стресовому стані – хворої, озлобленої, агресивної втрачає свої цілющі якості і передає слухачу стресовий стан" [2, с.57]. Отже, для вчителя надзвичайно важливим є здатність створювати своїм словом, своєю інтонацією позитивну енергетику і передавати її своїм учням, слухачам. Бо саме позитивний енергетичний потенціал здатний впливати на розум і почуття дітей, а навіть змінювати їх соматичний стан.

Важливими для формування риторичної майстерності вчителя стали окремі положення в дослідженнях з ораторського мистецтва Д.Карнегі. Безумовно, цінними є його поради щодо змістовної сторони промови, її структурних елементів – особливо початку і закінченню. Крім того, важливим є не тільки змістова сторона промови, а й яким тоном, інтонацією вона буде виголошена. "Гарний виступ – це перш за все розмовний тон і безпосередність" [3, с.93]. Відсутність менторського тону, відчуття контакту з аудиторією, стриманість, скромність створюють оратору успіх. Зазначені поради не будуть зайвими і для вчителя в процесі оволодіння ним майстерністю професійного мовлення.

Висновки. Таким чином, викладені вищезазначеними авторами теоретичні принципи і положення, практичні поради щодо шляхів оволодіння майстерністю красномовства не втратили свого значення і сьогодні.

Вони стануть особливо цінними при організації процесу навчання майбутніх учителів майстерності професійного мовлення.

Література

1. Апресян Г.З. Ораторское искусство. – М.: Изд. Моск. ун-та, 1978. – 280 с.
2. Вайнцвайг П. Десять заповедей творческой личности: Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1990. – 192 с.
3. З Карнеги Д. Как вырабатывать уверенность в себе и влиять на людей, выступая публично: Пер. с англ. – М.: Изд. ТОО “Фирма ВИП” ООО “Титул”, 1996. – 190 с.
4. Макаренко А.С. О моем опыте. – Избр. произведения: В 3-х т. – Т. 3. – К.: Рад. шк., 1984. – С.126-144.
5. Михальская А.К. Педагогическая риторика. История и теория. –М.: Изд. центр “Академия”, 1998. – 432 с.
6. Прокопович Феофан. Філософські твори: В 3-х т. – Т. 1: Про риторичне мистецтво. – К.: Наук. думка, 1979. – 511 с.
7. Сопер П. Основы искусства речи.: Пер с англ. – 2-е испр. Изд. – М.: Прогресс, 1992. – 416 с.
8. Цицерон. Три трактата об ораторском искусстве// Об ораторском искусстве. – Изд. 4-е, перераб. и доп. – М.: Политиздат, 1973. – 43-68.

Анотація

У статті на основі вивчення філософської, педагогічної літератури розглядаються теоретичні основи формування риторичної майстерності майбутнього вчителя у процесі його професійної підготовки.

Аннотация

В статье на основе изучения философской и педагогической литературы рассматриваются теоретические основы формирования риторического мастерства будущего учителя в процессе его профессиональной подготовки.

© 2007

Федорчук В.В.

ПОГЛЯДИ ЗАРУБІЖНИХ ВЧЕНИХ НА ОСОБИСТІТЬ ТВОРЧОГО ВЧИТЕЛЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Характерною рисою нашого часу є розквіт творчої діяльності у різних сферах суспільного життя. Творчість є одночасно тим, до чого прагне сучасна людина, і тим, до чого вона зобов'язана. Гуманізація освіти передбачає більшу увагу до розвитку творчих здібностей дитини, кращих якостей її особистості. Тому ідеї креативності знаходять своє відображення й у педагогічному мисленні. В зв'язку з цим, педагогічна творчість охоплює щоразу ширшу сферу освітніх явищ, дозволяючи побачити навчальний процес в іншому ракурсі, відкрити нові способи його оцінки.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Творчість є надзвичайно складною для визначення. Через це різні автори й дослідники підкреслюють або навіть абсолютизують лише один аспект творчості. Причиною, на думку Tatarkiewicz, є те, що під творчістю розуміють різні поняття: 1) діяльність Бога, 2) діяльність митця, 3) діяльність людини, здатної створити (запровадити) щось нове [11].

Творець історіометричної концепції творчості і провідний дослідник геніальності D.K.Simonton один з багатьох, хто не бачить складності у визначенні творчості. Американський вчений пише: психологи прийшли до висновку, що творчість вимагає двох складових. По-перше, творча ідея або продукт мають бути оригінальні (створення точних копій картин, дослівне відтворення цитат з чиеїсь поезії або повторення наукових теорій не можуть бути визнані за оригінальні). При цьому оригінальність мусить бути визначена у тісному взаємозв'язку з певною культурно-соціальною групою, оскільки те, що може бути оригінальним в одній культурі, виглядатиме давно відомим для представників іншої культури. По-друге, оригінальна ідея або витвір повинні бути певним чином випробувані. Особливість цього критерію залежатиме від типу творчості. Але творча ідея повинна бути не лише нова, але й дієва. Приміром, ракета, зроблена з шматків шлаку може виглядати оригінально, але якщо не відірветься від землі, то її концепція не може бути визнана творчою [8].

Натомість Stasiakiewicz бачить у творчості 4 складових: 1) результати творчості (атрибутивний аспект), 2) творча особистість (суб'єктний аспект), 3) психічний процес (процесуальний аспект), 4) зовнішні чинники, що зумовлюють творчий процес (аспект стимуляторів-інгібіторів). Ці чотири пункти Stasiakiewicz називає чотириаспектною парадигмою інтерпретації творчості [9].

Погляд на творчість в аспекті творчої особистості чи творчого потенціалу особистості має важливе значення для педагогіки. Питання творчої активності учня, педагогічної творчості, формування творчої індивідуальності педагога, розвитку дитячої творчості активно досліджуються в сучасній вітчизняній педагогічній, психологічній та філософській літературі. Та маловідомими, на наш погляд, залишаються погляди зарубіжних вчених на дану проблему.

Формулювання цілей статті... Тому метою даної статті є аналіз публікацій зарубіжних (зокрема польських та американських) педагогів, що стосуються особистості творчого педагога.